

Universala Esperanto-Asocio

en oficialaj rilatoj kun UN kaj Unesko

Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam, Nederlando

☎ +31 10 436 10 44 📠 +31 10 436 17 51 ✉ uea@co.uea.org

Esperanto – oppdatert informasjon

15.1.2008

I EN VERDEN med stadig større bevissthet om minoriteters rettigheter og om språklig og kulturelt mangfold vekker det internasjonale språket esperanto fornyet oppmerksomhet hos innflytelsesrike beslutningstakere. Ikke-statlige organisasjoner og koalisjoner øver påtrykk for å få spørsmålet om internasjonalt språk satt på dagsordenen i FN og EU. I juli 1996 var en gruppe uavhengige eksperter samlet i Praha, Tsjekkia, til "Nitobe-symposiet av internasjonale organisasjoner", som undersøkte esperantos stilling og foreslo at språket ble trukket inn i aktuelle debatter om språklige rettigheter og språkpolitikk. Praha-manifestet, som i modernisert form gjentar forklaringen om de verdiene og målene som ligger til grunn for esperanto-bevegelsen, understreker språklig demokrati og bevaring av språklig mangfold. Blant esperanto-talende som har vært framme i nyhetsbildet i de siste åra, finner vi Nobelprisvinneren Reinhard Selten fra 1994, Zsuzsa Polgár, som ble verdensmester i sjakk i 1996, og Tivadar Soros, far til finansmannen. Her kommer noen ytterligere fakta om esperantos stilling i dag.

Mål og opprinnelse

Grunnlaget for det som skulle bli det internasjonale språket esperanto, ble utgitt i Warszawa i 1887 av dr. Ludwik Lazar Zamenhof. Ideen om et internasjonalt planspråk som ikke var tenkt å erstatte de etniske språkene, men brukes i tillegg til dem, som språk nummer 2 for alle, var ikke ny. Zamenhof innså imidlertid at et slikt språk måtte utvikles ved felles innsats, og han innskrenket derfor i første omgang sitt forslag til en minimalistisk grammatikk og et lite ordforråd. Esperanto er nå et fullt utviklet språk med et verdensomspennende språkfelleskap og med alle uttrykksmuligheter. Mange av Zamenhofs ideer foregrep ideene til grunnleggeren av moderne språkvitenskap, strukturalisten Ferdinand de Saussure (hvis bror René var esperantist).

Karakteristika

Esperanto brukes både muntlig og skriftlig. Dets ordforråd kommer særlig fra vesteuropeiske språk, mens syntaks og morfologi er sterkt påvirket av slavisk. Morfemene (de betydningsbærende elementene) på esperanto har bare én form og kan kombineres nesten i det uendelige til ulike ord, slik at språket også har mye til felles med isolerende språk som kinesisk, mens den indre ordstrukturen viser likhetspunkter med agglutinerende språk som tyrkisk, swahili og japansk.

Utvikling

I begynnelsen besto språket av ca. 1000 ordrøtter som en kan danne 10.000 eller 12.000 ord av. I dag inneholder esperanto-ordbøker ofte 15.000 eller 20.000 røtter som det er mulig å danne hundretusener av ord ved hjelp av, og språket utvikler seg fortsatt: et esperanto-akademi kontrollerer aktuelle tendenser. Gjennom tidene har språket vært brukt til nesten alle tenkelige formål, noen av dem omstridte eller problematiske. Språket har vært forbudt og dets brukere forfulgt, både av Stalin, som anså det for å være et språk for "kosmopolitter", og av Hitler, som så det som et jødespråk (Zamenhof, språkets skaper, var jøde). Ved at språket brukes som hjemmespråk, finnes det nå kanskje tusen som har esperanto som morsmål.

Brukere

Universala Esperanto-Asocio (UEA, verdens esperanto-forbund), hvis medlemmer utgjør den mest aktive delen av esperanto-fellesskapet, har landsforbund i 62 land og enkeltmedlemmer i nesten dobbelt så mange. Antall solgte lærebøker og medlemsstatistikker for lokale foreninger viser at antall mennesker med et visst kjennskap til språket er på flere hundre tusen eller til og med millioner. Det finnes esperanto-talende over hele verden, med bemerkelsesverdige konsentrasjoner i så ulike land som Kina, Japan, Brasil, Iran, Madagaskar, Bulgaria og Cuba.

Esperanto-undervisning

Det er fort gjort å komme i gang med å kommunisere ved hjelp av esperanto, og slik gir det en ideell innføring til studiet av fremmede språk. I løpet av uker kan elever begynne å bruke esperanto til brevveksling, og i løpet av måneder til skolereiser utenlands. Eksperimentelle og uformelle observasjoner vitner om at har en på forhånd lært esperanto, har det en positiv effekt på studiet av både første og annet språk. Selv om det undervises i esperanto i noen skoler, er det vanligst at en lærer det på egen hånd, enten per korrespondanse eller ved å møte på et vanlig kurs eller på internett, f.eks. på www.lernu.net, hvor det er studieopplegg på over 30 språk. Lærebøker og materiell til selvstudium finnes det på over 100 språk. Nettstedet www.edukado.net gir et visst bilde av den aktuelle undervisningsvirksomheten.

Offisiell anerkjennelse

I 1954 anerkjente Unescos generalkonferanse at det som er oppnådd ved hjelp av esperanto, er i tråd med Unescos mål og idealer, og det ble opprettet offisielle forbindelser mellom Unesco og UEA. Samarbeidet mellom de to organisasjonene fortsetter. I 1997 talte Unescos generaldirektør, Amadou Mahtar M'Bow, til den 82. Verdenskongressen for Esperanto. I 1985 henstilte Unescos generalkonferanse til medlemsstater og internasjonale organisasjoner å fremme undervisning i esperanto i skolene og bruk av språket i internasjonale saker. UEA har konsultative forbindelser også med FN, UNICEF, Europarådet og Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen.

Møter og reisevirksomhet

Mer enn hundre internasjonale konferanser og møter holdes årlig på esperanto -- uten oversettere eller tolker. Den største er Verdenskongressen for Esperanto, som i det siste har vært holdt på følgende steder: Fortaleza, Brasil (2002), Göteborg (2003) og Beijing, Kina (2004), Vilnius, Litauen (2005), Firenze, Italia (2006), Jokohama, Japan (2007), og Rotterdam, Nederland (2008). Kommende verdenskongresser vil finne sted i Bialystok, Polen (2009) og Havana, Kuba (2010). Det første symposiet av esperantister i arabiske land ble holdt i Amman i 2000, den syvende all-amerikanske kongressen ble holdt i Montreal i 2004, og den femte asiatiske kongressen fant sted i Bangalore i 2008. 2008-utgaven av *Pasporta Servo*, en tjeneste drevet av ungdomsavdelingen av UEA, inneholder adresser til 1225 verter i 90 land, som gir gratis overnatting til esperanto-talende på reise.

Forskning og biblioteker

Ved mange universiteter er esperanto inkludert i kurs i lingvistik; noen tilbyr det som et selvstendig studieemne. Det er særlig verd å merke seg Eötvös Lóránd-universitetet i

Budapest, der en kan velge esperanto som emne for diplomarbeid (hovedoppgave), og universitetet i Poznań, Polen, med diplomprogram (masterprogram) i interlingvistikk. Bibliografien til den amerikanske *Modern Language Association* registrerer over 300 fag-utgivelser om esperanto årlig. Det britiske esperanto-forbundets bibliotek har over 20.000 titler. Av andre store biblioteker kan nevnes det internasjonale esperanto-museet i Wien (som er en del av Østerrikes nasjonalbibliotek), Hodler-biblioteket ved UEAs hovedkontor i Rotterdam, og esperanto-samlingen i Aalen, Tyskland. En kan søke i samlingene i Wien og Aalen ved hjelp av Internett og det internasjonale utlånssystemet.

Fagkontakter og spesielle interesser

Organisasjoner for esperanto-talende omfatter leger, forfattere, jernbanefolk, vitenskapsfolk, katteelskere og mange andre. Flere av dem utgir sine egne tidsskrifter, organiserer konferanser og bidrar til å utvikle fagspråket på sine spesialområder. *Akademio Internacia de la Sciencoj de San-Marino* (det internasjonale vitenskapsakademiet i San Marino) tilrettelegger samarbeid på universitetsnivå. Det utgis regelmessig original og oversatt faglitteratur på områder som astronomi, informatikk, botanikk, entomologi, kjemi, jus og filosofi. Det finnes organisasjoner for interessegrupper som speidere, blinde, sjakk- og go-spillere, og ungdoms-avdelingen av UEA, TEJO, arrangerer hyppige internasjonale møter og utgir sine egne tidsskrifter. Buddhister, shintoister, katolikker, kvekere, protestanter, mormoner og baha'ier har egne organisasjoner, og mange samfunnsengasjerte grupper bruker språket.

Litteratur

Den blomstrende litterære tradisjonen på esperanto er anerkjent av PEN-International, som opptok en esperantofilial som medlem på sin 60. kongress i september 1993. Av bemerkelsesverdige nålevende esperanto-forfattere kan nevnes romanforfatterne Trevor Steele (Australia), István Nemere (Ungarn) og Spomenka Štimec (Kroatia), dikterne Mauro Nervi (Italia), Mao Zifu (Kina) og Abel Montagut (Catalonia), og essayistene og oversetterne Probal Dashgupta (India), Humphrey Tonkin (Usono) og Kurisu Kei (Japan). Den skotske forfatteren William Auld (1924 - 2006) ble flere ganger foreslått som kandidat til Nobel-prisen i litteratur både i 1999 og 2000 for sine bidrag til poesien.

Oversettelser

Litterære oversettelser som er utgitt i det siste, omfatter *The Winter's Tale* av Shakespeare, *Ringenes herre* av Tolkien, *Hundre års ensomhet* av García Márquez, *Maitreyi* av Eliade, *Blikktrommen* av Grass, *Fyrsten av Machiavelli* og den store familiesagaen *Drømmen om det røde huset* av Cao Xueqin. For barn har vi i tillegg til *Asterix*, *Ole Brumm* og *Tin-Tin* nå fått *Struwelpeter* og *Pippi Langstrømpe*. Videre er alle Mummitroll-bøkene av den verdensberømte Finlands-svenske forfatteren Tove Jansson samt *Oz*-bøkene av L. Frank Baum tilgjengelige på verdensveven. Av oversettelser fra esperanto kan nevnes *Maskerado* (Maskerade), ei bok som kom ut på esperanto i 1965, skrevet av Tivadar Soros, far til finansmannen George Soros. Den forteller hva hans familie opplevde under nazi-okkupasjonen av Budapest. Dette verket er nylig kommet ut på engelsk i Storbritannia (2000) og USA (2001), og det er nå også kommet på russisk, tysk og tyrkisk.

Teater og kino

Skuespill av så ulike forfattere som Goldoni, Ionesco,

Shakespeare og Alan Ayckbourg er i løpet av de siste åra blitt oppført på esperanto. Mange Shakespeare-dramaer foreligger i esperanto-oversettelse: en av de siste oppsetningene på esperanto var *Kong Lear*, som i desember 2001 ble oppført i Hanoi, Vietnam, med lokale skuespillere. Selv om det i scenene i *Den store diktatoren* av Chaplin ble brukt plakater på esperanto, er langfilmer mindre vanlige. Et bemerkelsesverdig unntak er kultfilmen *Mareritt*, der dialogene er utelukkende på esperanto.

Musikk

Musikksjangerer som dyrkes på esperanto, omfatter slagere og folkesanger, rock, viser, sang for solister og kor, samt opera. Populære låtskrivere og artister, deriblant briten Elvis Costello og amerikaneren Michael Jackson, har enten gjort innspillinger på esperanto, laget instrumentalmusikk inspirert av språket, eller brukt det i sin markedsføring. Noen spor fra Warner Brothers' album *Esperanto*, som ble lansert i Spania i november 1996, plasserte seg høyt på de spanske hitlistene. Av klassiske orkesterverk og korverk med tekst på esperanto kan nevnes *La Koro Sutro* av Lou Harrison og den første symfonien av David Gaines, begge fra USA. Musikk på esperanto kan finnes på web, deriblant noen nettsteder der en kan drive med karaoke på esperanto.

Periodika

Over 100 magasiner og tidsskrifter utgis regelmessig på esperanto, deriblant det månedlige nyhetsmagasinet *Monato*, ungdomsbladet *Kontakto* og UEAs organ *Esperanto*. Alle disse tilbyr også en nettutgave og noen tidsskrifter stiller internettarkiver til disposisjon. Av andre periodiske publikasjoner kan nevnes tidsskrifter for medisin og vitenskap, religiøse magasiner, ungdomsblad, tidsskrifter om utdanning, andre litterære tidsskrifter, og blad om spesielle emner.

Radio og fjernsyn

Radiostasjoner i Brasil, Kina, Kuba og Polen sender regelmessig på esperanto, og det samme gjør Vatikanets radio. Noen programmer kan også høres på Internett. Fjernsynskanaler i ulike land sender esperanto-kurs, bl.a. er en esperantoversjon i 16 deler av BBC-kurset *Muzzy in Gondoland* (*Mazi en Gondolando*) i det siste blitt sendt i polsk fjernsyns kanal 1.

Internett

Elektroniske nett er det raskest voksende kommunikasjonsmidlet blant brukere av esperanto. Det finnes noen hundre diskusjonslister på esperanto, der emnene spenner fra bruk av språket i familien til den generelle relativitetsteorien. Esperanto brukes mye i prateroms-protokollene ICQ, IRC og PalTalk. Internettisider på esperanto teller hundretusener. Noen kan finnes i det virtuelle esperanto-biblioteket på <http://www.esperanto.net/veb/>, andre ved å taste inn "Esperanto" i hvilken som helst web-søkemotor.

UEA-tjenester

UEA utgir bøker, tidsskrifter og ei årbok med lister over esperanto-organisasjoner og lokale representanter verden over. Disse publikasjonene, sammen med opplysninger om plater, kassetter osv, er listet opp i UEAs bokkatalog, som kan fås på papir, men også er tilgjengelig på nettet (<http://www.uea.org/katalogo>). Forbundets boktjeneste har over 4000 titler på lager. En serie som utgis av UEA på esperanto, engelsk og fransk, *Esperanto-dokumentoj*, bringer studier og rapporter om den aktuelle situasjonen i esperanto-verdenen og kan fås fra UEAs hovedkontor i Rotterdam.

For ytterligere opplysninger om esperanto, kontakt Norsk Esperanto-Forbund, Olaf Schous vei 18, 0572 Oslo, tlf 22 35 08 94, e-post: officejo@esperanto.no, <http://www.esperanto.no> – eller UEA, Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam, Nederland (tlf. +31-10-436-1044; faks 436-1751; e-post: info@co.uea.org), eller 777 United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA (tlf. +1-212-687-7041; faks 949-4177), eller <http://www.uea.org>.